

CIZINEC V TVÝCH BRANÁCH

Biblické podněty
pro etickou reflexi migrace

PETR ŠTICA

Cizinec v tvých branách

Biblické podněty pro etickou reflexi migrace

Petr Štica

Recenzovali:

prof. Dr. Albert-Peter Rethmann

doc. PhDr. Mireia Ryšková, Th.D.

Redakce Josef Táborský

Grafická úprava Zdeněk Ziegler

Sazba DTP Nakladatelství Karolinum

Vydání první

© Petr Štica, 2010

ISBN 978-80-246-1824-1

ISBN 978-80-246-2419-8 (online : pdf)

Univerzita Karlova v Praze
Nakladatelství Karolinum 2013

<http://www.cupress.cuni.cz>

Úvod /9

1. Biblická hermeneutika a křesťanská sociální etika /13
 - Vztah teologické etiky a Bible* /13
 - Funkce biblických textů v rámci křesťanské sociálněetické reflexe* /23
 - Křesťanská sociální etika a spolupráce s neteologickými vědeckými disciplínami* /24
2. Svědectví o vztahu k cizincům a přijetí cizinců v Bibli /27
 - Cizinec v Bibli - úvodní poznámky* /28
 - Přijetí cizince ve Starém zákoně* /34
 - Ctnost pohostinnosti /34
 - Kniha smlouvy (Ex 20,22-23,19) /37
 - Deuteronomium /39
 - Kodex svatosti (Lv 17-26) a kněžské předpisy (Lv, Nu) /44
 - Cizinec v ostatních knihách Starého zákona /46
 - Shrnutí /49
 - Přijetí cizince v Novém zákoně* /53
 - Křesťanské jednání s cizinci /54
 - Ježíšův vztah k cizincům /54
 - Prvotní církve a cizinci ve svědectví novozákonních pramenů /66
 - Sebeidentifikace jako cizince /73
 - Ježíš jako cizinec /73
 - Křesťané jako cizinci /75
 - Shrnutí /79
3. Vybrané relevantní principy biblické antropologie /83
 - Teologie stvoření a vykoupení - úvodní poznámky* /84
 - Člověk stvořený k obrazu Božímu - důstojnost a jedinečnost člověka* /84
 - Člověk jako Boží obraz ve starozákonní teologii /84
 - Člověk jako Boží obraz v novozákonní teologii /89

Myšlenka totus orbis – jedno lidské společenství /94
Univerzalistická perspektiva v tzv. biblických pradějích /94
Vyvolený národ v univerzalistické a teologické perspektivě /99
Novozákonní christocentrický univerzalizmus /101
Sociální étos starozákonní smlouvy, proroků a Ježíše /104

Závěr /105
Prameny a literatura /109
Summary /116
Rejstřík biblických míst /117

ÚVOD

Mezinárodní migrace a uprchlictví patří mezi nejpálčivější problémy současného světa. Oba fenomény vyžadují zvláštním způsobem formulovaný přístup ze strany společnosti a odráží se v politice a právním řádu jednotlivých států, které prostřednictvím zákonů a administrativních předpisů regulují pohyb osob přes mezinárodně uznávané hranice a usazování imigrantů na svém území. Státní či nestátní instituce si kládou – či by si měly klást – otázky, jaký přístup tu lze pokládat za správný a spravedlivý, jaká kritéria zvolit pro přijímání cizinců, jak utvářet imigrační a azylovou politiku atp. Kromě této sociálněetické roviny, která je klíčová, hraje otázka přijímání cizinců čím dál důležitější úlohu i na úrovni individuálněetické, poněvadž s narůstajícím množstvím imigrantů a cizinců v našem bezprostředním okolí je mnoho z nás stále častěji a intenzivněji konfrontováno s otázkou, jaký vztah k nim zaujmout. Tento problém je třeba promýšlet eticky zodpovědně a zároveň diferencovaným způsobem.

Cílem předkládané studie je reflektovat otázku přijímání cizinců z dílčí perspektivy – ve světle biblických textů, tedy představit biblický étos přijímání cizinců jako podnět pro eticky zodpovědné utváření vztahu k cizincům na individuálněetické i sociálněetické rovině. Ačkoli se o migraci hovoří především jako o jevu posledních desetiletí – a je pravda, že počet lidí na cestách a osob hledajících pokojný a šťastný způsob života či obživu mimo vlast v posledních letech rychle vzrostl a stále narůstá –, jedná se o fenomén starý jako lidstvo samo. Svědectví o tom přináší také Bible Starého a Nového zákona, v níž najdeme velké množství perikop mnoha literárních druhů (legislativní texty, parenetické texty, narativní pasáže, podobenství aj.), jež se přijímání cizinců různým způsobem dotýkají. Lze tvrdit, že tato otázka patří k jednomu z nejčastěji promyšlených či předkládaných témat v celé Bibli. Mým cílem je nejdůležitější texty představit, poukázat na hlavní linie a předložit hermeneuticky korektní shrnutí biblického étosu přijímání cizinců a lidí na cestách.

Dříve než přistoupíme k vlastnímu jádru celé knihy včetně souvisejících biblickoantropologických východisek, je třeba učinit několik hermeneuticko-metodologických poznámek k tématu. Jedná se především o vztah biblické hermeneutiky a křesťanské sociální etiky, tedy oboru teologické etiky, který se zabývá zkoumáním sociálních skutečností a jejich eticky orientovaným posuzováním. V sociálněetické rovině lze spatřovat těžiště etické reflexe otázky přijímání cizinců.

Písmo sv. má při teologické reflexi, tedy rovněž v rámci křesťanské sociální etiky, svoje nezastupitelné místo. Bible coby Boží slovo, které je čteno, vykládáno a aktualizováno ve společenství církví, prostředkuje ve víře křesťanům mj. specifické základní náhledy na člověka, jeho určení a místo ve společnosti a může nabízet některé impulzy pro spravedlivé uspořádání lidského spoluzití. Proto je zřejmé, že součást teologicko-etické reflexe by mělo tvořit rovněž hermeneuticky korektní představení patřičného biblického étosu a eticky relevantních podnětů Písma. Aby bylo postavení Bible v rámci uvedeného diskurzu jasnější a aby následující biblické pasáže byly správně pochopeny, považoval jsem za důležité uvést celou studii metodologickou kapitolou, přestože vzhledem k zaměření knihy musí mít nutně ryze introduktivní charakter.

V následující části se seznámíme s tím, jak pojednává Bible o vztahu lidu Staré a Nové smlouvy vůči cizincům. Budou při tom představeny základní normativní, legislativní, parenetické či narativní biblické texty a zvolené téma bude uchopeno shrnujícím způsobem.

V třetí kapitole pak zaměříme pozornost na biblická východiska, která postoj „starého“ i „nového“ Izraele a utváření jejich vztahu vůči cizincům ovlivňovala a ovlivňují do dnešní doby. V této části se bude jednat o obecnější otázky biblické antropologie. Zvláštní pozornost bude věnována teologii stvoření, zejména biblickému pojmu lidské důstojnosti, univerzálně koncipované myšlenky jednoho lidského společenství a ideji vyvoleného národa jakožto základním východiskům a myšlenkovému kontextu, které jsou důležité pro biblický étos ve vztahu vůči cizincům.

O aktuálnosti tématu v současném globalizovaném světě, který je charakterizován mj. velkým a dynamickým pohybem osob mezi jednotlivými státy a kontinenty, nelze pochybovat. Není divu, že papež Benedikt XVI. hovoří ve své poslední encyklice *Caritas in veritate* o mezinárodní migraci jako o fenoménu epochální povahy, který vyžaduje pečlivé, diferencované a eticky zodpovědné řešení a přístup ze strany mezinárodního společenství, států i jednotlivců (srov. čl. 62). V demo-

kratické občanské společnosti se angažmá v těchto otázkách neočekává jen od subjektů s přímou politickou mocí a odpovědností, nýbrž předpokládá se rovněž u subsidiárních aktérů a jednotlivých občanů. Svou roli by zde měly sehrát vedle různých nevládních organizací a občanských sdružení rovněž křesťanské církve, křesťanská sdružení a jednotliví křesťané, a to nikoli pouze na poli charitativní činnosti, nýbrž rovněž jako kritičtí a aktivní účastníci celospolečenského diskurzu.

Domnívám se, že zamyšlení nad přijímáním cizinců z perspektivy biblických textů může být přínosné nejen pro teology a křesťany – ti by biblický étos v žádném případě neměli přejít bez povšimnutí –, ale i pro širší čtenářskou obec. Doufám, že se předkládaná studie stane jak pozváním k novému, eticky orientovanému promýšlení této palčivé otázky současnosti, tak k četbě a studiu biblických textů.

Rád bych poděkoval všem, kteří jakýmkoli způsobem přispěli k tomu, že tato kniha mohla spatřit světlo světa.

